

ВЕРХОВНИЙ СУД

КАСАЦІЙНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД

вул. П. Орлика, 4-А, м. Київ, 01043, Україна, тел. (044) 591 10 00

e-mail: kks@supreme.court.gov.ua

Код ЄДРПОУ 41721784

На № ЕП-1578/2025 від 13.11.2025

В. о. голови

Основ'янського районного суду

міста Харкова

Ірині БЛАГІЙ

inbox@cz.hr.court.gov.ua

Шановна Ірино Сергіївно!

У Касаційному кримінальному суді у складі Верховного Суду розглянуто Ваш лист (вх. № 4166/0/1-25 від 18 листопада 2025 року) про надання роз'яснень щодо застосування приписів Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) під час розгляду проваджень про адміністративні правопорушення стосовно військовослужбовців і Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) у ході розгляду скарг на рішення, дії та бездіяльність прокурора. У зв'язку із цим повідомляємо таке.

Відповідно до статті 36 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд забезпечує сталість та єдність судової практики в порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. Реалізація вказаного завдання відбувається, зокрема, шляхом здійснення правосуддя, під час якого Верховний Суд згідно з пунктом 1 частини другої статті 36 зазначеного Закону та відповідними нормами процесуального законодавства, переглядаючи справи в касаційному порядку, у своїх рішеннях формулює висновки з питань правозастосування, орієнтуючи в такий спосіб суди на однакове застосування норм права.

Згідно з наданими повноваженнями формулювання висновків у конкретному провадженні щодо порядку розгляду справи, застосування норм права та інших правових питань може бути здійснено лише під час перегляду відповідних судових рішень у порядку, визначеному процесуальним законодавством.

Як слушно Ви зазначили, порушені в листі питання вирішуються під час судового розгляду з ухваленням відповідних процесуальних рішень, які не підлягають

Верховний Суд
Касаційний кримінальний суд

748/0/158-25 від 17.12.2025

касаційному оскарженню. Це унеможливило вирішення Касаційним кримінальним судом цих питань у процесуальний спосіб. З огляду на це зазначені в листі положення, крім тих, що містяться в рішеннях Верховного Суду, мають рекомендаційний характер і спрямовані на забезпечення єдності судової практики.

1. Щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 130 КУпАП, у яких особами, що притягуються до адміністративної відповідальності, є військовослужбовці

У листі порушено питання щодо статті, за якою підлягає кваліфікації керування військовослужбовцем під час виконання обов'язків військової служби транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, і відмова від проходження огляду на стан сп'яніння, а також щодо процедури такого огляду. Із цього приводу звертаємо увагу на таке.

Адміністративне правопорушення, передбачене частиною першою статті 130 КУпАП, може бути вчинено в таких формах:

1) керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції;

2) передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів;

3) відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Частиною першою статті 172-20 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за такі діяння:

1) розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів;

2) появу таких осіб на території військової частини в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння;

3) виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння;

4) відмову таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

З наведеного випливає, що діяння, передбачені частиною першою статті 130 КУпАП, крім передачі керування транспортним засобом, охоплюються об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого статтею 172-20 цього Кодексу, у формах виконання військовослужбовцями обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння та відмови від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, але лише за умови, якщо такі діяння вчинені військовослужбовцем безпосередньо під час виконання обов'язків військової служби.

Також акцентуємо, що суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 130 КУпАП, є будь-яка осудна особа, яка керує транспортним засобом у віці, з якого настає адміністративна відповідальність, а передбаченого статтею 172-20 – військовослужбовець, військовозобов'язаний та резервіст під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів.

Згідно із частиною дев'ятою статті 1 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі – Закон № 2232-XII) військовослужбовці – це особи, які проходять військову службу.

Частиною четвертою статті 24 Закону № 2232-XII встановлено, що військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

1) на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);

2) на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;

3) поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника);

4) під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою;

5) під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку.

Вирішуючи питання про кваліфікацію дій військовослужбовця, який керував транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, та/або відмовився від проходження огляду на стан сп'яніння, крім іншого, суди в кожному конкретному випадку мають встановлювати факт виконання обов'язків військової служби на момент вчинення діяння з урахуванням положень частини четвертої статті 24 Закону № 2232-XII.

З огляду на викладене в разі керування військовослужбовцем під час виконання обов'язків військової служби транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або відмови від проходження відповідно до визначеного порядку огляду на стан сп'яніння, з урахуванням встановлених фактичних обставин, дії такої особи підлягають кваліфікації за статтею 172-20 КУпАП, яка є спеціальною нормою щодо військовослужбовців (розмежування за спеціальним суб'єктом).

Наявність у цій категорії адміністративних правопорушень спеціального суб'єкта – військовослужбовця під час виконання обов'язків військової служби зумовлює застосування спеціального порядку його огляду на стан алкогольного сп'яніння, встановленого статтею 266-1 КУпАП та Порядком направлення військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також військовослужбовців Збройних Сил для огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, та проведення такого огляду, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2024 року № 32. Відповідно до пункту 3 вказаного Порядку огляду підлягають військовослужбовці/військовозобов'язані, щодо яких є підстави вважати, що вони виконують обов'язки військової служби або перебувають на території військових частин (установ, закладів) у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Натомість у разі невстановлення судом факту виконання військовослужбовцем обов'язків військової служби під час керування транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або відмови від проходження огляду на стан сп'яніння дії військовослужбовця мають кваліфікуватися за статтею 130 КУпАП, а його огляд на стан сп'яніння має здійснюватися за правилами статті 266 цього Кодексу.

Підсумовуючи наведене, питання стосовно кваліфікації діяння військовослужбовця та порядку проведення його огляду на стан сп'яніння пропонуємо вирішувати судом у кожному конкретному випадку з огляду на встановлені фактичні обставини справи.

2. Щодо стягнення судового збору з військовослужбовців, які притягуються до адміністративної відповідальності за вчинення військових адміністративних правопорушень, серед яких ті, що передбачені статтею 172-20 КУпАП

Статтею 40-1 КУпАП передбачено, що судовий збір у провадженні по справі про адміністративне правопорушення у разі винесення судом (суддею) постанови про

накладення адміністративного стягнення сплачується особою, на яку накладено таке стягнення. Розмір і порядок сплати судового збору встановлюється законом.

Спеціальним законом, який визначає правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати і повернення судового збору є Закон України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір».

За приписами пункту 5 частини другої статті 4 вказаного Закону в разі ухвалення судом постанови про накладення адміністративного стягнення справляється судовий збір у розмірі 0,2 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Згідно з пунктом 12 частини першої статті 5 цього Закону від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори – у справах, пов'язаних з виконанням військового обов'язку, а також під час виконання службових обов'язків.

Отже, рекомендуємо під час вирішення питання щодо можливості стягнення судового збору з військовослужбовців, які притягуються до адміністративної відповідальності за вчинення військових адміністративних правопорушень, зокрема, передбачених статтею 172-20 КУпАП, на підставі встановлених фактичних обставин справи виходити з того, чи пов'язані ці справи з виконанням військового обов'язку, а також чи вчинено адміністративне правопорушення під час виконання службових обов'язків.

3. Щодо розгляду скарг на бездіяльність прокурора у зв'язку з невнесенням відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР)

У листі порушено питання про оцінку як бездіяльності невнесення відомостей до ЄРДР уповноваженою особою органу прокуратури, яка, отримавши заяву про кримінальне правопорушення, подану відповідно до статті 214 КПК, направила таку заяву до іншого органу прокуратури або органу досудового розслідування. Із цього приводу повідомляємо таке.

Згідно із частиною першою статті 1 КПК порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

Відповідно до частини першої статті 25 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Законом України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК.

Як визначено в пункті 1 частини першої статті 303 КПК заявник має право оскаржити бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у не поверненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 цього Кодексу, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк.

За правилами частин першої – четвертої статті 214 КПК слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

У КПК не передбачено направлення заяви, поданої в порядку статті 214 КПК, до іншого органу прокуратури або органу досудового розслідування, а таке направлення не є альтернативою внесенню відомостей до ЄРДР. Натомість обов'язок внести такі відомості виникає від моменту її подання уповноваженій особі, незалежно від того, який орган уповноважений здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Враховуючи вказане, пропонуємо виходити з того, що направлення органом прокуратури заяви, що подана в порядку статті 214 КПК, до іншого органу прокуратури для вирішення питання про наявність чи відсутності підстав для внесення відомостей за такою заявою до ЄРДР, не є виконанням вимог статті 214 КПК внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування.

4. Щодо підсудності скарг на рішення, дії та бездіяльність прокурора – процесуального керівника у кримінальному провадженні

У кримінальному процесуальному законодавстві не визначена підсудність скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування, що є прогалиною.

Разом з тим стосовно підсудності скарг, поданих на підставі статті 303 «Рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження» КПК, звертаємо увагу, що Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду в ухвалі від 17 жовтня 2022 року (справа № 335/6213/22, провадження № 51-3054 впс 22), зазначив таке:

«Відповідно до ч. 1 ст. 306 КПК скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду.

Кримінальним процесуальним кодексом України не визначена підсудність скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора.

Проте ст. 9 КПК передбачено, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно дотримуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.

У випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені частиною першою статті 7 цього Кодексу.

Виходячи з положень ст. 306 КПК та загальних засад кримінального процесуального законодавства, судовий контроль за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні під час досудового розслідування покладено на слідчого суддю суду першої інстанції, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.» Аналогічна правова позиція викладена в ухвалі Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 02 березня 2020 року (справа № 263/19/20, провадження 51-420 впс 20).

Отже, підсудність скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування пропонуємо визначати, виходячи з місцезнаходження органу досудового розслідування, що здійснює відповідне розслідування.

З повагою

Голова
Касаційного кримінального суду

Олександр МАРЧУК